

Lina este, ca și cînepa, una din cele mai importante materii prime, produsă și prelucrată în gospodăria țărănească. Ea asigură nu numai confecționarea unor numeroase piese de port, în special a pieselor grele și mari care alcătuiesc îmbrăcămintea exterioară, dar și a diferitelor țesături de casă, fiind una din condițiile materiale ale înfloririi artei chilimului.

Este un lucru în general cunoscut că producția de lână a fost la noi în trecut foarte mare, lână constituind obiectul unei activități comerciale destul de importantă, după cum o atestă numeroase documente. Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, însă, orientarea țărilor române către agricultură, determină transformarea întinselor pășuni din sudul țării în terenuri agricole, ceea ce a dus la reducerea treptată a păstoritului.¹ Producerea și prelucrarea lînii a rămas totuși una din activitățile importante ale gospodăriei țărănești, mai ales în zonele de munte.

Prelucrarea lînii este de veche tradiție. Ea este cunoscută probabil pe teritoriul țării noastre din neolitic, cînd se dezvoltă o economie nouă bazată pe creșterea animalelor și cultivarea plantelor.² Cea mai importantă descoperire de resturi de fire și țesături din lână a fost făcută în perioada feudalismului timpuriu, în așezarea de la Biseriçuța-Garvăn. În săpăturile efectuate în această așezare, s-au găsit fire de lână și fragmente de țesături, unele mai groase din lână țurcană, altele mai fine provenind de la oi de tip stogoșe.³

În cadrul industriei casnice textile, prelucrarea lînii trece prin mai multe operațiuni: tunsul oilor, spălatul lînii, scărmanatul și pieptănatul ei.

¹ Geografia economică a R.P.R., București 1957, capit. II, pagina 4.

² D. Berciu, *Zorile Istoriei în Carpați*, București, 1966, pg. 43—45. În peștera „Adam”, com. Tirgușor, Dobrogea, au fost descoperite în nivelul aceramic, oase de oaie domestică. Cercetătorii de la Tirgușor au emis ipoteza că oaia a fost domesticită încă din faza premergătoare neoliticului aceramic și că un centru de domesticire al ei ar fi existat și în Dobrogea (vezi C. Rădulescu și P. Samson, *Sur un centre de domestication du mouton dans le mésolithique de la grotte „la Adam”, en Dobrogea*, în „Zeitschrift für Tierzüchtung, Züchtungsbiologie”, 76, 2/3, 1962, pg. 282 și urm.)

³ *Dinogeția*, vol. I, București, 1967, cap. Torsul, țesutul, împletitul, croitoria, prelucrarea pieilor și a blănurilor (I. Barnea), p. 98—123.

Wolle und Hanf gehören zu den wichtigsten Rohstoffen, die in den bäuerlichen Wirtschaften erzeugt und verarbeitet werden. Aus Wolle stellt man die wichtigsten Trachtenteile her, besonders die großen, schweren Stücke, die die äußere Bekleidung bilden; außerdem aber ist die Wolle die materielle Grundlage für die Entwicklung auch der Teppichwebekunst und anderer Hauswebereien.

Es ist allgemein bekannt, daß die Wollproduktion bei uns früher sehr groß war. Wie zahlreiche Urkunden bestätigen, bildete die Wolle den Gegenstand einer regen Handelstätigkeit. Gegen Ende des 18. Jh. jedoch wurden ausgedehnte Weideflächen, besonders im Süden des Landes, in Ackerland verwandelt, was zum schrittweisen Rückgang der Schafzucht führte.¹ Die Wollerzeugung und -verarbeitung blieb trotzdem, besonders in den Gebirgsgegenden, eine der wichtigsten Betätigungen innerhalb der Bauernwirtschaft.

Die Wollverarbeitung ist eine alte Tradition. Sie war in unserem Land wahrscheinlich schon im Neolithikum bekannt, als sich durch Landwirtschaft und Viehzucht eine neue Wirtschaftsform entwickelte.² Der wichtigste Fund an Woll- und Geweberesten (in der Siedlung von Biseriçuța-Garvăn) stammt aus dem frühen Mittelalter.³ Bei den Grabungen, die hier durchgeführt wurden, entdeckte man Woll- und Gewebereste, von denen die gröberen aus Zurkanawolle waren und die feineren von Schafen der Rasse Stogoșe.

In der Hausweberei durchläuft die Wollverarbeitung mehrere Arbeitsgänge: die Schafschur, das Waschen, das Krempeln und das Kämmen.

Die Schafschur. Die Schafe werden zu Frühlingsbeginn im April oder Mai, wenn das wärmere Wet-

¹ Geografia economică a R.P.R., București 1957, II. Kap., Seite 4.

² D. Berciu, *Zorile Istoriei în Carpați*, București 1966 Seite 43—45. In der „Peștera Adam”, Gemeinde Tirgușor, Dobrogea, wurden in der akeramischen Schicht Knochen von Hausschafen entdeckt. Die Erforscher von Tirgușor stellten die Hypothese auf, daß die Schafzucht schon in der dem akeramischen Neolithikum vorausgehenden Periode begann, und daß ein Zentrum der Schafzucht auch in der Dobrogea bestanden habe (Siehe C. Rădulescu und P. Samson, *Sur un centre de domestication du mouton dans le mésolithique de la grotte „la Adam” en Dobrogea*, in der „Zeitschrift für Tierzüchtung, Züchtungsbiologie”, 76, 2/3, 1962, Seite 282 und folgende).

³ *Dinogeția*, Bd. 1, Bukarest, 1967, Kap. Torsul, țesutul, împletitul, croitoria, prelucrarea pieilor și a blănurilor (I. Barnea), Seite 98—123.

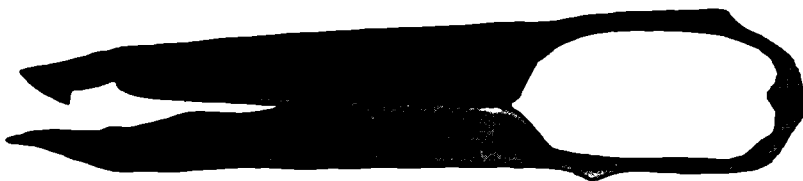

Fig. 1. Foarfece de fier pentru tunsul oilor din mormintul celtic de la Dezimir (Istoria României, vol. 1, București, 1960).

Abb. 1. Eisenschere für die Schafschur, aus einem keltischen Grabmal bei Dezimir (Istoria României, I. Bd., București 1960).

Fig. 2. Foarfece pentru tuns oile (după L. Apolzan, Portul și industria textilă în Munții Apuseni, București 1944).

Abb. 2. Schere für die Schafschur (nach L. Apolzan, Portul și industria textilă în Munții Apuseni, București, 1944).

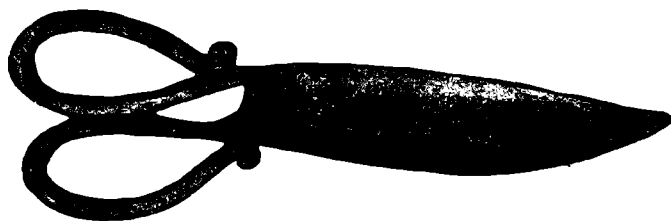

Fig. 3. Foarfece pentru tuns oile, com. Cătunele, jud. Mehedinți.

Abb. 3. Schere für die Schafschur, aus der Gemeinde Cătunele, Kreis Mehedinți.

Tunsul oilor. Oile se tund la începutul primăverii, prin aprilie și mai, când vremea începe să se încălzească.⁴ Mieii se tund de obicei mai târziu, prin iulie—august.

Oile se tund cu foarfece primitive din fier, lucrate de fierarii locali. Pe lângă foarfecele obișnuit, în unele zone se folosește și un foarfece arhaic de tradiție celtică,⁵ (Sibiu, Munții Apuseni, Maramureș).

Oile se tund în genere în gospodărie înainte de a pleca la munte.⁶ De obicei oaia se tunde toată odată, iar lina unei oi se păstrează întreagă, fără a li aleasă pe calitate.⁷

Obiceiul de a tunde oaia pe burtă mai devreme, pentru a feri această lină de degradările datorate schimbării alimentației, este limitat doar la unele zone din Transilvania și Banat (Munții Apuseni, Caransebeș, Făget, Șomcuța și altele). Lina tunsă

⁴ Lina din tunsoarea de primăvară este mai bogată în fibre suple. Cojocul este mai greu și mai compact (v. I. Ionescu-Muscă, *Fibre textile*, București 1962, p. 293).

⁵ Din vechime lina de oaie se rupea cu mâna. Pe timpul lui Pliniu acest procedeu era general în Italia (v. A. Haberlandt și M. Haberlandt, *Die Völker Europas und ihre Volkstümliche Kultur*, Stuttgart, 1928, cap. Die Faserstoffe, pagina 514—541).

Foarfecele din fier este adus la noi de către celți și aparține culturii La Tène. În mormintele celtice de la Dezimir și Apahida, 300—200 î.e.n., s-au găsit foarfece de fier de tip „federschere“ (v. Istoria României, vol. I, Buc. 1960, p. 234, fig. 55).

⁶ În unele locuri (Zarand, Mărginimea Sibiului, Caransebeș) oile se tund și la colibi. În unele sate din Șomcuța oile se tund „pe hotar“, după plecarea lor la munte, locurile de pășunat fiind însă destul de apropiate de sate.

⁷ Lina de pe oaie variază după partea trupului de unde provine. Cea mai bună este cea de la coaste, apoi cea de pe spate și de pe gât. Lina cea mai proastă este lina de pe burtă și de pe picioare (v. și Ionescu-Muscă, *op. cit.*, p. 293).

ter einsetzen, geschoren,⁴ die Lämmer gewöhnlich etwas später, im Juli oder August.

Man benützt dazu primitive Eisenscheren, die vom Schmied des Ortes hergestellt werden. Außer der allgemein verwendeten Schere trifft man in einigen Gebieten auch noch altertümliche Scheren keltischer Tradition an⁵ (Sibiu, Westkarpaten, Maramuresch).

Im allgemeinen werden die Schafe zu Hause geschoren, bevor man sie ins Gebirge treibt.⁶ Gewöhnlich schert man sie auf einmal ganz, und die Wolle eines Schafs wird, ohne nach Qualität sortiert zu werden, im Ganzen aufbewahrt.⁷

Der Brauch, die Bauchwolle früher abzuscheren, um sie vor Qualitätsverlust durch den Nahrungswechsel zu bewahren, ist nur auf einige Gebiete Transsilvaniens und des Banats beschränkt (Westkarpaten, Caransebeș, Făget, Șomcuța und andere).

⁴ Die Wolle der Frühjahrsschur ist reicher an feinen Fasern. Der Pelz ist schwerer und kompakter (Siehe I. Ionescu-Muscă, *Fibre textile*, Bukarest, 1962, Seite 293).

⁵ Seit den ältesten Zeiten wurde die Schafwolle mit den Händen gezupft, zur Zeit des Plinius war diese Methode in Italien allgemein (siehe A. Haberlandt und M. Haberlandt, *Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur*, Stuttgart, 1928, Kap. Die Faserstoffe, Seite 514—541).

Die Eisenschere wurde bei uns durch die Kelten eingeführt und gehört zur La-Tène-Kultur. In den Keltengräbern von Dezimir und Apahida, 300—200 v. u. Z., wurden sogenannte „Federschere“ aus Eisen entdeckt (siehe Istoria României, Bd. I., Bukarest, 1960, Seite 234, Fig. 55).

⁶ An einigen Orten (Zarand, Mărginimea Sibiului, Caransebeș) werden die Schafe auch in der Sennhütte geschoren. In einigen Dörfern aus Șomcuța werden die Schafe „auf dem Hattert“, nach dem Auftrieb ins Gebirge geschoren. Die Weidplätze befinden sich in diesem Falle jedoch sehr nahe bei den Dörfern.

⁷ Die Güte der Schafwolle ist je nach dem Körperteil, dem sie abgeschoren wird, verschieden. Die beste ist die von den Flanken, dann folgt die von Rücken und Hals. Die schwächste ist die von Bauch und Beinen (siehe auch Ionescu-Muscă, *a. a. O.*, S. 293).

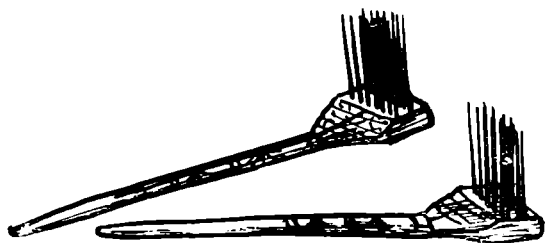

Fig. 4. Piepteni pentru pieptănatul lînii, jud. Sibiu.

Abb. 4. Kamm zum Kämmen der Wolle, Kreis Sibiu.

Fig. 7. Perii pentru pieptănatul lînii, Țara Oașului, jud. Satu Mare.

Abb. 7. Bürsten zum Kämmen der Wolle, Țara Oașului, Kreis Satu-Mare.

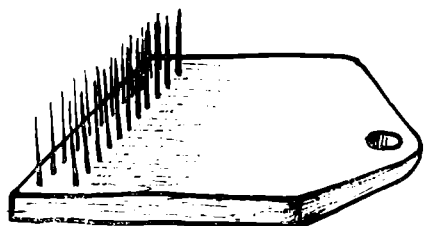

Fig. 5. Pieptene mare pentru pieptănatul lînii, com. Muncelul Mare, jud. Hunedoara.

Abb. 5. Großer Kamm zum Kämmen der Wolle, aus der Gemeinde Muncelul Mare, Kreis Hunedoara

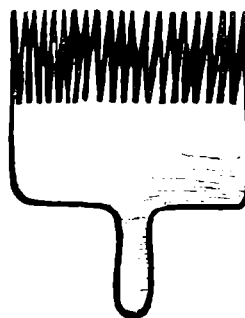

Fig. 8. Hreabăn din lemn pentru pieptănatul lînii, jud. Suceava.

Abb. 8. Hölzerner „hreabăn“ zum Kämmen der Wolle, Kreis Suceava.

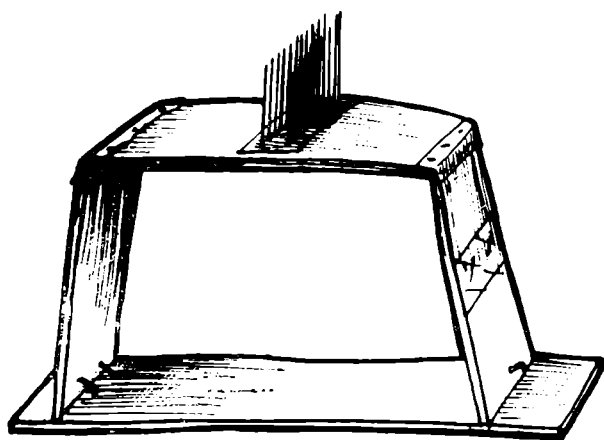

Fig. 6. Dărac pentru pieptănatul lînii, jud. Gorj.

Abb. 6. „Dărac“ zum Kämmen der Wolle, Kreis Gorj.

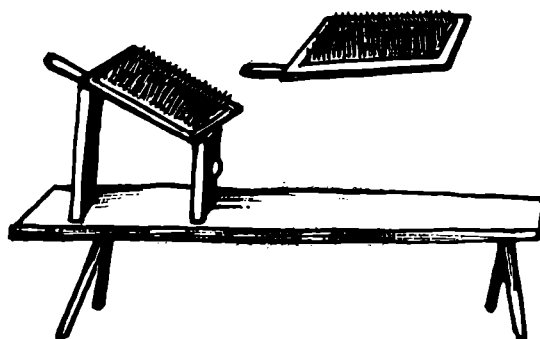

Fig. 9. Toc pentru pieptănatul canurei, jud. Sibiu.

Abb. 9. „Toc“ zum Kämmen des Kämmlings, Kreis Sibiu.

de pe o oaie constituie o lînă; ea este înnodată și păstrată în modul acesta pînă la spălat. Pentru spălat, lîna se sortează pe categorii: țurcană, țigaie, albă, neagră etc. Lîna mieilor nu se amestecă cu lîna oilor.

Tunsul este efectuat în genere atît de bărbați cît și de femei; în unele locuri tund însă numai bărbații.

Die von einem Schaf abgeschorene Wolle bildet „ein Vlies“; sie wird verknotet und in diesem Zustand bis zum Waschen aufbewahrt. Vor dem Waschen wird sie nach Kategorien sortiert, wie: Zurkana, Zigaia, weiß, schwarz usw. Die Lammwolle wird mit der Schafwolle nicht vermischt.

Das Scheren wird gewöhnlich von Männern und Frauen besorgt; in einigen Gegenden jedoch scheren nur die Männer.

Spălatul lînii. Lîna se spală pentru a se curăța de „usuc”;⁸ Spălatul lînii se face numai cu apă curată. Lîna este înmuiată în lîi într-un vas cu apă caldă și este frecată în mîini pînă se duce usucul.⁹ În unele locuri, însă, (Mărginimea Sibiului, Oaș) lîna se înmoaie în apă rece pentru ca pănura să iasă mai deasă și mai netedă. După ce a fost curățată de usuc, lîna este clătită într-o apă rece, curgătoare. În mod frecvent, mai ales dacã este măruntă, lîna este afundată în rîu într-o albie sau într-un coș prin împletiturile cãruia apa trece și este clătită cu mîinile;¹⁰ dacã lîna se ține laolaltă, ea este spalată direct în apă, fiind bătută chiar cu pranicul ca o rufă (Sibiu, Maramureș). În unele locuri (Maramureș), ea este cãlcată cu picioarele pentru ca murdăria să se curețe mai bine.

După ce a fost spalată, lîna se usucă la soare.

Apa cu usuc se aruncă în genere; în unele zone însă (Valea Arieșului, Sibiu, Maramureș), ea se folosește la spalatul hainelor de pănură, fiind considerată tot atît de bunã ca și sãpunul.

Scãrmãnatul lînii. Lîna spalată se scãrmãnă înainte de a fi pieptănată. Scãrmãnatul se face cu mîna.¹¹ Prin scãrmãnat se desprind firele de lînă unele de altele, eliminîndu-se în același timp ultimele corpuri strãine rãmase în lînă. De obicei se scãrmãnă atîta lînă cîtã urmează să fie pieptănată în casă, în vederea obținerii pãrului necesar pentru confecționarea anumitor țesături.¹² Altfel, lîna este dusă direct la mașina de dărãcit, de unde ies caiele pregătite pentru a fi toarse. Cine are puțînă lînă o prelucrează în gospodãrie.

Odată cu scãrmãnatul, se poate face și alegerea diferitelor categorii de lînă, dupã calitatea lor, fiecare din aceste calități urmînd să fie prelucrată separat. Foarte frecvent însă, lîna este scãrmãnată cu totul.

Pieptenatul lînii. Pieptenatul lînii are drept scop alegerea firelor tari și lungi — pãrul — de cele scurte și slabe — canura — în confecționarea țesă-

⁸ Usucul este amestecul secrețiilor glandelor sebacee și sudoripare.

⁹ Evident, există unele diferențieri locale în modul de spalare a lînii privind gradul de temperatură a apei și durata înmuiatului, aceste condiții avînd unele efecte asupra proprietăților materiale ale lînii.

¹⁰ În Oltenia și Muntenia în lipsa unor ape curgătoare limpezi, lîna este dusă și clătită la fîntînă sau în casă în mai multe ape reci.

¹¹ La noi nu se cunoaște curățirea lînii prin biciuire sau cu arcușul practicatã de cãtre postãvari, pãlãrieri și gubari în țãrile slave din Balcani și centrul Europei (v. E. M a r k o v a).

¹² Din bãtrîni, toatã lîna se pieptãna.

Das Waschen. Die Wolle wird gewaschen, um sie vom Wollschweiß zu reinigen.⁸ Das geschieht nur mit reinem Wasser. Zuerst wird sie in ein Gefäß mit warmem Wasser eingeweicht und dann mit den Händen gerieben, bis der Wollschweiß abgeht.⁹ An manchen Orten jedoch (Mărginimea Sibiului, Oaș) wird die Wolle in kaltes Wasser eingeweicht, damit das grobe Tuch, die „pănurã“, dichter und glatter bleibt. Nachdem sie vom Wollschweiß gereinigt ist, wird sie in kaltem, fließendem Wasser gespült. Besonders bei kurzhaariger Wolle ist es auch üblich, sie in einem Waschtrog oder in einem Korb, durch dessen Geflecht das Wasser durchfließt, in den Bach zu versenken und mit den Händen zu spülen.¹⁰ Wenn die Wolle zusammenhält, wird sie im Wasser direkt gewaschen und sogar mit dem Bleuel, wie ein Wäschestück, geklopft (Sibiu, Maramuresch). In einigen Ortschaften (Maramuresch) stampft man sie mit den Füßen, um sie besser vom Schmutz zu reinigen.

Nach dem Waschen wird sie an der Sonne getrocknet.

Das Wasser mit dem Wollschweiß wird im allgemeinen weggeschüttet; nur in einigen Gegenden (Arieschtal, Sibiu, Maramuresch) benützt man es zum Waschen der Tuchkleider, weil man es für ebenso gut wie Seife hält.

Das Wollzupfen. Die gewaschene Wolle wird vor dem Kämmen mit den Händen gezupft. Durch das Zupfen werden die einzelnen Wollfasern voneinander gelöst und die letzten Fremdkörper entfernt. Gewöhnlich wird nur so viel Wolle gezupft, wie nachher im Haus zur Herstellung des nötigen Floss, der zur Erzeugung gewisser Gewebe gebraucht wird, gekämmt werden soll.¹² Oder die Wolle wird direkt in die Wollkrempelei geführt, wo der Flor spinnfertig aus der Maschine kommt. Wer aber nur wenig Wolle besitzt, verarbeitet sie zu Hause.

Gleichzeitig mit dem Zupfen kann auch das Sortieren nach verschiedenen Qualitätskategorien erfolgen, wobei dann die weitere Verarbeitung je nach Qualität gesondert erfolgt. Sehr oft aber wird die Wolle im ganzen gezupft.

Das Wollkämmen. Der Zweck des Kämmens ist die Trennung der langen und festen Fasern, des „Kammzeugs“, von den kurzen und schwachen.

⁸ Der Wollschweiß ist eine Mischung der Ausscheidungen der Schweiß- und Talgdrüsen.

⁹ Selbstverständlich bestehen hinsichtlich der Waschmethoden örtliche Unterschiede, was die Temperatur des Wassers und die Dauer des Einweichens betrifft. Die angewandten Methoden wirken sich auf die materiellen Eigenschaften der Wolle aus.

¹⁰ In Oltenien und Muntenien wird die Wolle mangels klarer fließenden Gewässer am Brunnen oder im Haus mehrere Male in reinem, klarem Wasser gespült.

¹¹ Das Reinigen der Wolle durch Peitschen oder mit dem Bogen wie es durch Tuchmacher, Holzmacher und in den slawischen Ländern des Balkans und in Mitteleuropa geübt wurde, ist bei uns nicht bekannt. (Siehe E. M a r k o v a).

¹² Von altersher wurde die ganze Wolle gekämmt.

turilor fiecare din aceste calități avînd un rol anumit.¹³ Lîna se piaptănă în general cu aceleași unelte cu care se piaptănă și cînepa — piepteni mici, pieptenele mare, daracul, dregla, peria sau hrebinca.¹⁴ În trecut în nordul țării, Maramureș și Suceava, s-a folosit un pieptene din lemn de un tip deosebit cu care acum se mai piaptănă doar, mițele de miel — hreabănul—. Canura este pieptănată cu piepteni speciali, „foșălăi sau chieptenei“. Aceste unelte sînt construite după același principiu două sau mai multe șiruri de dinți din fier fiind fixate pe un suport din lemn de forme diferite.

Indiferent de unealta folosită, pentru pieptănatul lîinii se procedează în același fel. Se umplu cu lîna dinții pieptenului de bază — pieptene mic, pieptene mare sau darac — iar lîna este apoi trasă și pieptănată cu pieptenele mic de o parte și de alta a dinților în care este prinsă. Atunci cînd se folosesc doi piepteni, ei se piaptănă unul pe celălalt. În Munții Apuseni și în județul Suceava se folosesc pentru pieptănatul lîinii pînă la patru piepteni pentru ca lîna să iasă cît mai fină.¹⁵

La pieptănatul cu dregla, lîna se ia smocuri și se trage mai întîi de mai multe ori prin dinții dreglei și apoi se mai piaptănă și cu pieptenele. Cam în același fel se procedează și la pieptănatul cu hreabănul din lemn. Hreabănul este înfipt cu coada într-o laviță, iar lîna se ia smocuri și se trage prin dinți, ritmic. După ce lîna a fost bine pieptănată, părul se trage încet cu mîna în șuvițe lungi neîntrerupte.

Lîna rămasă în pieptene este canura. Canura se piaptănă cu doi pieptănuși speciali pătrați, cu

¹³ Părul se folosește pentru urzeală și canura pentru băteală. Odată cu transformarea îmbrăcămîntei și cu folosirea bumbacului pentru urzeala anumitor țesături din lîna această operație este tot mai mult părăsită; scoaterea părului nu mai interesează decît pentru anumite țesături — dimie, gubă, țol. Lîna este dată la scărmanat cu totul, la mașina de dărăcit.

¹⁴ Răspîndirea acestor diferite categorii de piepteni nu este generală în toată țara. Pieptenatul cu piepteni mici apare caracteristic pentru Oltenia, Muntenia, Moldova. El se practică și în Banat și în anumite zone ale Transilvaniei în special în sud. Daracul este de asemenea folosit în Oltenia și Muntenia. Dregla și pieptenele mare se întîlnesc în Transilvania și Banat. În Moldova se folosește o variantă a dreglei avînd suportul de lemn în forma unei scîndurele lunguste și lung.

¹⁵ În Județul Suceava se procedează în felul următor: se umplu cu lîna dinții primului pieptene; el este pieptănat cu al doilea și cu al treilea pieptene, iar cu al patrulea pieptene sînt pieptănați ceilalți trei.

den „Kämmlingen“, da bei der Herstellung von Geweben jede dieser beiden Arten eine besondere Rolle spielt.¹³ Die Wolle kämmt man im allgemeinen mit demselben Werkzeug, mit dem auch der Hanf gekämmt wird: kleine Kämmen, der große Kamm usw. („daracul“, „dregla“, „peria“, „hrebinca“).¹⁴

Früher benützte man im Norden des Landes, in der Maramuresch und in Suceava, einen Holzkamm von besonderer Art, mit dem heute nur noch die Lammwolle gekämmt wird und der „hreabănul“ heißt. Der Kämmling wird mit besonderen Kämmen, den „foșălăi“ oder „chieptenei“ gekämmt. Alle diese Werkzeuge sind nach demselben Prinzip hergestellt: eine oder mehrere Reihen von Eisenzähnen sind an verschieden geformten Holzunterlagen befestigt.

Beim Kämmen wird, unabhängig von der Art des Werkzeugs auf die gleiche Art verfahren. Die Zähne des Hauptkammes („pieptene mic“, „pieptene mare“, „darac“) werden mit Wolle angefüllt und dann wird die Wolle mit dem kleinen Kamm aus den Zähnen des Hauptkammes, der die Wolle festhält, herausgekämmt. Wenn zwei Kämmen benützt werden, so wird die Wolle des einen durch den anderen gekämmt. In den Westkarpaten und im Kreise Suceava benützt man, um die Wolle besonders fein auszukämmen, bis zu vier Kämmen.¹⁵

Beim Kämmen mit der „dregla“ wird die Wolle zuerst büschelweise mehrere Male durch die Zähne der „dregla“ gezogen und dann mit dem Kamm gekämmt. Auf ähnliche Art wird auch beim Kämmen mit dem hölzernen „hreabăn“ verfahren. Der „hreabăn“ wird mit dem Griff an einer Bank befestigt und die Wollbüschel werden im Gleichtakt durch die Zähne gezogen.

Nachdem die Wolle sorgfältig gekämmt wurde, wird das Kammzeug behutsam mit der Hand in langen zusammenhängenden Strähnen herausgezogen.

Was im Kamm zurückbleibt, ist der Kämmling. Dieser wird mit zwei kleinen, besonderen, quadratischen Kämmchen, die kleine gebogene und leicht bewegliche Zähnchen besitzen, ge-

¹³ Das Kammzeug wird für die Kettfäden und der Kämmling für den Schußfaden verwendet. Seit der Veränderung der Kleidung und der Verwendung von Baumwolle für die Kettfäden bestimmter Wollgewebe wird diese Methode immer weniger angewendet; die Gewinnung des Kammzeugs ist nur noch im Hinblick auf bestimmte Gewebe, Tucharten, Decken wichtig. Die Wolle wird im Ganzen zum Krempeln in die Krempelmaschine gegeben.

¹⁴ Die Verbreitung dieser verschiedenen Kammarten ist nicht für das ganze Land bezeichnend. Das Kämmen mit dem kleinen Kämmchen scheint charakteristisch für Oltenien, Muntenien und die Moldau zu sein. Es wird außerdem auch im Banat und in einigen, vor allem den südlichen Gebieten Siebenbürgens geübt. Der „darac“ wird in Oltenien und Muntenien ebenfalls verwendet. Die „dregla“ und der große Kamm wird in Siebenbürgen und im Banat angetroffen. In der Moldau wird eine Abart der „dregla“ verwendet, deren Zähne an einem langen, schmalen Holzbrettchen befestigt sind.

¹⁵ Im Kreis Suceava wird folgendermaßen verfahren: die Zähne des ersten Kamms werden mit Wolle angefüllt, dann wird er mit dem zweiten und dritten ausgekämmt und alle drei werden nachher mit dem vierten bearbeitet.

dințșori mici din metal îndoțiți și ușor mobili.¹⁶ Canura cînd se adună mai multă este dată la mașina de dărăcit.

Acolo unde alesul părului a ieșit din practica curentă, pieptănușii au fost folosiți pentru pieptănatul lînii cu totul. În nord-vestul Transilvaniei, pieptănatul lînii cu totul este efectuat de către gubari cu aceeași piepteni. În această zonă pieptănatul cu totul a lînii s-a practicat chiar înainte de existența în regiune a mașinilor de scărmanat.

Dacă în toată țara, prin pieptănatul lînii nu se alege decît părul și canura, în Oltenia și Moldova, unde țesătura aleasă a cunoscut o înflorire deosebită, s-au obținut prin ales mai multe calități de fire. În Oltenia, din canură se mai scoteau și „miezuri“, care prin finețea și moliciunea lor, erau folosite pentru alesul țesăturilor artistice — scoarțe, vilnice și catrințe; în Suceava, prin pieptănat se obțin trei calități de păr, fiecare avînd o altă întrebuințare.¹⁷

Părul și canura se păstrează sub formă de caiere pînă vor fi toarse.

În 1806 s-a introdus la Brașov prima mașină de scărmanat lînă.¹⁸ Mașinile de dărăcit sînt acum foarte răspîndite, se dărăcește atît lîna spălată și uneori scărmanată în prealabil, cît și numai canura amestecată uneori cu mișele de miel. Mașina de dărăcit nu scoate însă decît o singură calitate de fire, mai bună decît canura, dar mai slabă decît părul. Ea este foarte bună pentru împletit, pentru covoare și macate, dar nu pentru țesăturile tradiționale — dimie, gubă, cergă, țol etc. De aceea gospodinele păstrează de obicei o parte din lînă din care să scoată părul atunci cînd este nevoie.

Lîna a avut o foarte largă întrebuințare atît în confecționarea îmbrăcămînții cît și a țesăturilor de interior. Împreună cu cînepa, ea a constituit baza industriei casnice textile. Deși tehnica de prelucrare este foarte simplă, fiind aproape lipsită de unelte, prelucrarea lînii a dat calități de fire diferențiate, corespunzătoare pentru confecționarea unor țesături variate și de o mare calitate artistică.

¹⁶ În Mărginimea Sibiului, și prin alte părți se folosește „țocul“ „scărmanătorul“ sau „scaunul de pieptănat.“ Unul din piepteni este prins pe un fel de băncuță pe care stă femeia în timp ce pieptăna lîna. Această unealtă este folosită în genere și pentru a pieptăna lîna cu totul, atunci cînd mașinile de scărmanat nu funcționează. Cu ea se poate scoate din lînă chiar și părul.

¹⁷ Părul aspru — urzeală la covoare și sumane, părul mijlociu — urzeală la catrințe și traiste, miezuri — băteală.

¹⁸ *Industria textilă din Brașov și Țara Birsei*, Catalog de documente, 1413—1820, vol. I, Buc., 1960.

kämmt.¹⁶ Wenn sich eine größere Menge von Kämmling angesammelt hat, wird er zur Krempelemaschine geführt.

In den Gegenden, wo die Auslese des Kammzeugs aus der täglichen Praxis hervorgegangen ist, wurden die „pieptănuși“ zum Kämmer der Wolle im Ganzen verwendet. In Nord-Westsiebenbürgen wird das Kämmer der Wolle im Ganzen durch die Tuchmacher („gubari“) mit denselben „pieptenei“ bewerkstelligt. In diesem Gebiet wurde das Kämmer der Wolle im Ganzen sogar vor dem Vorhandensein von Krempelemaschinen — in der betreffenden Gegend — betrieben.

Während im ganzen Land durch das Kämmer nur das Kammzeug und der Kämmling von einander gesondert werden, sonderte man in Oltenien und in der Moldau, wo die handgelesenen Ziergewebe eine besondere Blüte erreichten, mehrere Faserqualitäten aus. In Oltenien wurde aus dem Kämmling auch die „miez“ genannte Wolle gewonnen, die dank ihrer besonderen Feinheit und Weichheit zur Herstellung von Ziergeweben, wie Teppichen, Wickelschürzen und Schürzen verwendet wurde. In Suceava werden durch das Kämmer drei Arten von Kammzeug gewonnen, von denen jede auf andere Art verwendet wird.¹⁷

Das Kammzeug und der Kämmling wird in Form von Wickeln bis zum Verspinnen aufbewahrt.

1806 wurde die erste Wollkrempelemaschine in Brașov eingeführt.¹⁸ Die Krempelemaschinen sind heute sehr verbreitet. Es wird sowohl die gewaschene und mitunter vorher gezupfte Wolle, als auch der mitunter mit dem „miez“ vermischte Kämmling gekrempelet. Die Krempelemaschine bringt jedoch nur eine einzige Art von Fasern hervor, die besser als der Kämmling aber schwächer als das Kammzeug ist. Sie eignet sich vorzüglich für Strickzeug, für Teppiche und Wandbehänge, nicht aber für die traditionellen Gewebe, wie die verschiedenen Tucharten und Wolldecken. Deswegen behalten die Bäuerinnen gewöhnlich einen Teil der Wolle zurück, aus der sie je nach Bedarf Kammzeug gewinnen.

Die Wolle fand weitgehende Verwendung bei der Erzeugung sowohl von Kleidungsstücken als auch von Webereien für die Wohnungsaustattung. Mit dem Hanf bildet sie die Grundlage der häuslichen Textilindustrie. Obwohl die Technik der Bearbeitung sehr einfach ist und sozusagen keine Werkzeuge dafür gebraucht werden, wurden doch sehr unterschiedliche Faserqualitäten erzielt, die sich zur Herstellung verschiedenster Gewebearten von hoher künstlerischer Qualität eigneten.

¹⁶ In der Umgebung von Sibiu und auch in anderen Gegenden benützt man den „scărmanătorul“ oder „scaunul de pieptănat“. Einer der Kämme ist an einer Art Bänkchen befestigt, auf dem die Frau sitzt, während sie die Wolle kämmt. Dieses Werkzeug wird gewöhnlich auch benützt, um die Wolle im Ganzen zu kämmer, wenn die Krempelemaschinen nicht funktionieren. Mit ihm kann sogar die Kammwolle ausgekämmt werden.

¹⁷ Sprödes Kammzeug als Kettfaden bei Teppichen und Mänteln, mittleres Kammzeug als Kettfaden bei Schürzen und Zwerchsäcken, der „miez“ als Schubfaden.

¹⁸ *Industria textilă din Brașov și Țara Birsei*, Catalog de documente, 1413—1820, Bd. I, București, 1960.

- Bibliografia economică a R.P.R., București, 1957.
 Istoria României, Bd. I, București, 1960.
 L. A p o l z a n, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*, București, 1944.
 D. B e r c i u, *Zorile Istoriei în Carpați*, București, 1966.
 Dinogeția, Bd. I, București, 1967.
 M. F o c ș a, *Industria casnică textilă din zona Gorj*, manuscris, Institutul de Istoria Artei.
 I d e m, *Industria casnică textilă din zona Dolj*, I. B. I. ibidem.
 I d e m, *Industria casnică textilă din zona Lacului Greaca*, manuscris, Muzeul de artă populară al R.S.R.
 I d e m, *Industria casnică textilă din Mărginimea Sibiului*, Bd. de cercetări asupra Mărginimii Sibiului, manuscris. Muzeul Brukenthal Sibiu.
 A. H a b e r l a n d t și M. H a b e r l a n d t, *Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur*, Stuttgart, 1928.
 I. I o n e s c u M u s c e l, *Fibre textile*, București, 1962.
 M. O. K o s v e n, *Introducere în Istoria Culturii primitive*, București, 1957.
 E. M a r k o v a, *Vyroba gub na Slovensku*, în „Slovensky Narodopis“, Bratislava, nr. 12 1964, S. 136—168.
 T. P a m f i l e, *Industria casnică la români*, București, 1910.
Industria textilă din Brașov și Țara Birsei — Catalog de documente, 1413—1820, vol. I, București, 1960.

- Bibliografia economică a R.P.R., Bukarest 1957.
 Istoria României, vol. I, Bukarest, 1960.
 L. A p o l z a n, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*, Bukarest, 1944.
 D. B e r c i u, *Zorile Istoriei în Carpați*, Bukarest, 1966.
 Dinogeția vol. I, Bukarest, 1967.
 M. F o c ș a, *Industria casnică textilă din zona Gorj*, Handschrift, Institutul de Istoria Artei.
 I d e m, *Industria casnică textilă din zona Dolj*, I. B. I. ibidem.
 I d e m, *Industria casnică textilă din zona Lacului Greaca*, Handschrift, Muzeul de artă populară al R.S.R.
 I d e m, *Industria casnică textilă din Mărginimea Sibiului*, vol. de cercetări asupra Mărginimii Sibiului. Handschrift, Brukenthalmuseum, Sibiu.
 A. H a b e r l a n d t și M. H a b e r l a n d t, *Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur*, Stuttgart, 1928.
 I. I o n e s c u M u s c e l, *Fibre textile*, Bukarest, 1962.
 M. O. K o s v e n, *Introducere în Istoria Culturii primitive*, Bukarest, 1957.
 E. M a r k o v a, *Vyroba gub na Slovensku*, în Slovensky Narodopis“, Bratislava, Nr. 12 1964, S. 136—168.
 T. P a m f i l e, *Industria casnică la români*, Bukarest, 1910.
Industria textilă din Brașov și Țara Birsei — Catalog de documente, 1413—1820 Bd. I, Bukarest, 1960.